

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України
(ЦДАМЛМ України)

ФОНД № 883

Кримський Агатангел Юхимович

(1871 – 1942)

український вчений-філолог,

сходознавець, письменник

ОПИС № 1

справ постійного зберігання

1891 – 1973

Київ 2019

Зміст

	№№ од. зб.	№№ арк.
Передмова		3 – 7
Список скорочень		8
Іменний покажчик		9
I. Документи до біографії Кримського А. Ю.	1 – 3	10 – 11
II. Зображувальні документи	4 – 6	11
III. Документи інших осіб, що відклались у фонді	7 – 11	11 – 12

Передмова

Кримський Агатангел Юхимович (псевд. – А. Хванько та ін.) – сходознавець, славіст, історик літератури, письменник, публіцист та перекладач, народився 15 січня 1871 року в м. Володимир-Волинському (нині м. Володимир-Волинський) у сім'ї Юхима Степановича та Аделаїди Матвіївни (у дівоцтві – Сидорович) Кримських.

Батько був із білорусько-татарського роду, засновник якого – кримський мулла з Бахчисарая, в 17 ст. переселився до литовського м. Мстислав (нині – Могильовська обл., Білорусь), там прийняв християнство й одружився. Мати була литовською полькою. У Володимирі-Волинському батько спочатку працював поштовим чиновником, а потім – гімназійним учителем історії та географії. Невдовзі по народженні сина він переїхав працювати до Звенигородки і придбав там для сім'ї будинок.

Від 1876 року А.Кримський навчався в Звенигородському міському училищі, з 1881 – у протогімназії Острога, з 1884 – у 2-й Київській гімназії, з 1885 – у Колегії Павла Галагана. Упродовж 1889 – 1892 років продовжив навчання в Лазаревському інституті східних мов у Москві, а 1892 – 1896 – на історико-філологічному факультеті Московського університету під керівництвом відомих російських учених В.Міллера, Р.Брандта, М.Соколова та В.Гер'є.

Знавець багатьох східних, класичних та західноєвропейських мов у 1895 році отримав пропозицію посісти кафедру історії української мови Львівського університету, проте відхилив її з огляду на сходознавчі зацікавлення.

Упродовж 1896 – 1898 років на стипендію від Лазаревського інституту був у науковому відрядженні в Сирії та Лівані. Співробітничав із арабськими науковими часописами, зокрема з філологічним журналом «Ал-Машрік». Працював у арабських рукописних сховищах і бібліотеках, зокрема в Бейруті (Ліван). Зібрав багато документів і матеріалів, які опрацьовував до кінця життя.

Викладав арабську, перську та турецькі мови в Лазаревському інституті східних мов (1898 – 1918).

Улітку 1917 був відряджений Російською АН до Трапезунда (Туреччина), окупованого російською армією, зі спеціальною місією забезпечити охорону місцевих пам'яток історії та культури.

У 1918 переїхав до Києва, став професором Київського університету (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка), членом Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Був одним із академіків-засновників УАН (1918; з 1921 – ВУАН, нині – Національна Академія наук України), неодмінним секретарем УАН/ ВУАН і, одночасно, головою 1-го історико-філологічного відділення УАН/ВУАН (1918 – 1929). За його ініціативою 1925 року було засноване Київське відділення наукової асоціації сходознавства.

У 1926 році А.Кримський – голова Комісії для вивчення візантійського письменства та впливу його на Україну. До роботи в Комісії залучив багатьох знавців східних та класичних мов, зокрема колишніх викладачів Київської духовної академії. Намагався захистити колег-учених, зокрема академіка М.Василенка, від репресій радянських каральних органів.

У травні 1928 року був переобраний секретарем ВУАН, але радянський уряд не затвердив його на цій посаді. Після процесу в справі «Спілки визволення України» усунутий з усіх академічних посад та від науково-викладацької роботи. Вважають, що Агатангел Юхимович не був арештований і притягнутий до суду лише через те, що його особистий помічник і прийомний син М.З.Левченко (через погіршення зору він був у нього читцем і секретарем) не дав слідчим Державного політичного управління УСРР тих відомостей, які від нього вимагали. Після заслання М.Левченка залишилася його вагітна дружина і, щоб дати дитині ім'я, Кримський усиновив новонародженого хлопчика.

До кінця 1930-х років жив у скрутних матеріальних умовах. Мешкав у Києві та в Звенигородці (там жили також його прийомний син Микольця з матір'ю, його сестра Маша та брат Юхим із родиною).

Від 1935 року його секретаркою стала Н.Полонська-Василенко. Це дало А.Кримському змогу написати низку нових книг, зокрема «Історію хозар».

Від 1937 року працював у Інституті мовознавства АН УРСР (нині – Інститут мовознавства імені О.Потебні НАН України), зокрема з 1938 – завідувачем відділу української мови. Після приєднання західноукраїнських земель до УРСР влада почала заохочувати його поїздки до Львова, де він зміг виступати з науковими доповідями і брати участь у організації наукових установ. У 1940 році йому присвоїли звання заслуженого діяча науки УРСР, а 15 січня 1941, у зв'язку з відзначенням 70-річного ювілею від дня народження, нагородили орденом Трудового Червоного Прапора.

Після початку Другої світової війни як особливо неблагонадійний А.Кримський був заарештований (20 липня 1941 року) за звинуваченням в антирадянській націоналістичній діяльності й етапом відправлений до Казахстану. У жовтні цього ж року був ув'язнений у Кустанайській тюрмі НКВС СРСР.

Помер 25 січня 1942 року в тюремній лікарні.

Справу проти Агатангела Кримського припинено 1957. Реабілітований 1960¹.

Агатангел Кримський – автор численних праць з історії та культури арабських країн, Ірану, Туреччини та ін., семітології, історії, ісламу:

- «Історія мусульманства», 1904 – 1912;
- «Історія арабів і арабської літератури», 1911–1912;
- «Історія Персії та її письменства», 1923;
- «Історія Туреччини та її письменства», 4 тт., 1924–1927);

¹ Ясь О.В. Кримський Агатангел Юхимович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон-Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2008. – 568 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Krimskii_A.

- «Перський театр, звідки він узявся та як розвивався», 1925).

Окремі історико-літературні монографії Кримського присвячені «Хамасі» Абу Таммана, Абану Ліхікі, Гафізу, Павлові Алеппському.

Представлені у даному описі документи до ЦДАМЛМ України були передані у 1972 році Звенигородським народним краєзнавчим музеєм ім. Т. Г. Шевченка; у 1973 році – Китайгородською Есфір Іллівною, стенографісткою фондоутворювача; у 1982 році – Хоменком В., завідуючим відділом редакції газети Шевченків край (м. Звенигородка Черкаської обл.). На їхній основі було сформовано особовий фонд № 883, у складі якого нараховувалося 11 справ. У 2019 році документи фонду взято на перероблення і вдосконалення, внаслідок чого укладено опис № 1 справ постійного зберігання, до якого внесено 12 одиниць зберігання за 1891– 1973 рр.

Справи опису розміщено у розділах: «Документи до біографії Кримського А. Ю.», «Зображувальні документи», «Документи інших осіб, що відклались у фонді».

Серед документів першого розділу «Документи до біографії Кримського А. Ю.»: посвідчення штатного співробітника Академії наук на посаді академіка при Українській Академії наук; документи про громадсько-політичну діяльність Кримського А. Ю.: квиток члена Київської ради робітничих та червоноармійських депутатів, картка члена Всеукраїнського центрального виконавчого комітету рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів 9-го збору; посвідчення на право безкоштовного проїзду залізничним і водним транспортом УСРР.

До розділу «Зображувальні документи» увійшли: індивідуальні фотографії Кримського А. Ю.; фотографії Кримського А. Ю. у групах із родичами: матір'ю Кримською А. М. , прийомним сином Левченком М. З. на могилі матері; фотографія Кримського А. Ю. у групі з діячами науки і культури: Криловим М. М., Леонтовичем О. В., Патоном Є. О., Рахліним Н. Г., Яблонським В. М. та ін.

Розділ «Документи інших осіб, що відклались у фондi» представлений документами Леві-Чивіті Т., італійського математика, та/Китайгородської Е. Л., стенографістки Кримського А. Ю.

Документи у розділах опису систематизовано за структурно-хронологічною ознакою.

Фізичний стан документів, внесених до опису, в цілому задовільний.

Опис укладено згідно з методичним посібником «Робота з документами особового походження» (К., 2009).

Передмову склав:

головний спеціаліст

відділу довідкового апарату

документів

А. Ю. Чумаковська

_____ 2019 р.

Список скорочень

ін.

інші

маш.

машинопис

УСРР

Українська Соціалістична Радянська Республіка

Іменний покажчик

	№№ од. зб.
Граве Д.	7
Китайгородська Е. І.	8, 9, 10, 11
Крилов М. М.	6
Кримська А. М.	5
Леві-Чивіт Т.	7
Левченко М. З.	5
Леонтович О. В.	6
Патон Є. О.	6
Рахлін Н. Г.	6
Яблонський В. М.	6

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням ЕПК ЦДАМЛМ України

24.10. 2019 р. Протокол № 12

ФОНД № 883
Кримський Агатангел Юхимович
(1871 – 1942)
український вчений-філолог,
сходознавець, письменник

ОПИС № 1
справ постійного зберігання
1891 – 1973
крайні дати документів

Надходження згідно з актами № 1302 від 30.10.1972, № 1329 від 07.02.1973,
№ 141 від 02.09.1982

№№ з/п	Заголовок справи	Крайні дати документів у справі	Кількість документів в у справі	Кількість аркушів у справі	Примітка
1	2	3	4	5	6
I. ДОКУМЕНТИ ДО БІОГРАФІЇ КРИМСЬКОГО А. Ю.					
1.	Посвідчення штатного співробітника Академії наук на посаді академіка при Українській Академії наук	24 травня 1927	1	2	
2.	Документи громадсько-політичної діяльності Кримського А. Ю.: квиток члена Київської ради робітничих та червоноармійських депутатів, картка члена Всеукраїнського центрального виконавчого комітету рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів 9-го збору	21 червня 1921, 1925	2	5	

1	2	3	4	5	6
3.	Посвідчення на право безкоштовного проїзду залізничним і водним транспортом УСРР	1926	1	1	
ЗОБРАЖУВАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ					
4.	Індивідуальні фотографії Кримського А. Ю.	1891, 1900	2	2	
* * *					
5.	Фотографії Кримського А. Ю. у групах із родичами: матір'ю Кримською А. М.; прийомним сином Левченком М. З. на могилі матері	1920-і, б/д	2	2	
6.	Фотографії Кримського А. Ю. у групі з діячами науки і культури: Криловим М. М., Леонтовичем О. В., Патоном Є. О., Рахліним Н. Г., Яблонським В. М. та ін.	15 листопада 1940	2	2	
ДОКУМЕНТИ ІНШИХ ОСІБ, ЩО ВІДКЛАЛИСЬ У ФОНДІ					
<i>- Леві-Чивіта Т., італійського математика</i>					
7.	Лист Леві-Чивіта Т. Граве Д. Копія. Маш.	24 лютого 1927	1	1	
<i>- Китайгородської Е. І., стенографістки Кримського А. Ю.</i>					
8.	Довідки, видані Кримським А. Ю. Китайгородській Е. І., про виконану роботу	09 жовтня – 09 грудня 1940	2	2	

1	2	3	4	5	6
9.	Китайгородська Е. І. «Мои востоминания об академике А. Ю. Крымском». Спогади про Кримського А. Ю. Маш.	05 лютого 1973	1	3	
10.	Автобіографія Китайгородської Е. І.	05 лютого 1973	1	2	
11.	Індивідуальна фотографія Китайгородської Е. І.	б/д	1	1	
		* * *			
12.	Здавальний опис № 1, 2, опис № 2 пр. справ постійного зберігання	27 жовтня 1972 – 15 листопада 1985	3	5	

В опис № 1 внесено 12 (дванадцять) одиниць зберігання з № 1 по № 12 – 19 (дев'ятнадцять) документів на 28 (двадцяти восьми) аркушах.

Опис склав:

головний спеціаліст
відділу довідкового апарату
документів
24 жовтня 2019 р.

А. Ю. Чумаковська

Прийнято на постійне зберігання до ЦДАМЛМ України 12 (дванадцять) одиниць зберігання з № 1 по № 12 – 19 (дев'ятнадцять) документів на 28 (двадцяти восьми) аркушах.

Документи передав:
головний спеціаліст
відділу довідкового апарату
документів

А. Ю. Чумаковська

Документи прийняв:
начальник відділу забезпечення
збереженості документів
07 липня 2020 р.

Т. М. Снежкова